

Dragoș Nicolae COSTESCU

Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului - octombrie-decembrie 2015 -

Libertatea de exprimare

Art. 10 din Convenție

Cameră, Hotărârea din 1 Decembrie 2015

Cengiz c. Turciei

Situația de fapt

Reclamanții, în speță 3 cetățeni turci, sunt profesori și predau dreptul la universitățile din Izmir, Istanbul și Ankara.

Pe baza unei legi referitoare la publicații și infracțiuni pe internet, un tribunal din Ankara a ordonat blocarea accesului la YouTube, pe motiv că acest site conține multe videoclipuri scandaloase, din punctul de vedere al legislației, pentru memoria lui Mustafa Kemal Atatürk, fondatorul Turciei moderne.

Site-ul YouTube a fost blocat din 5 mai 2008 până în 30 octombrie 2010, când parchetul a ordonat ridicarea interdicției la cererea societății care deține drepturile de autor pentru aceste videoclipuri. Cei 3 reclamanți au cerut în fața instanțelor turce ridicarea măsurii, în calitatea lor de utilizatori, susținând că „dreptul lor la libertatea de a primi sau de a comunica informații și idei” a fost afectat de această interdicție care, totodată, a avut repercusiuni asupra activității lor profesionale, existând un interes public de a avea acces la YouTube. Ei au mai precizat că șase din cele zece pagini în cauză au fost eliminate și că celelalte patru nu mai puteau fi accesate din Turcia.

Instanțele turce le-au respins cererea, subliniind că măsura este conformă cu legislația turcă, iar ei nu au calitatea de a contesta aceste decizii. Instanța a mai notat că videoclipurile în cauză nu mai puteau accesate din Turcia, dar că nu au fost șterse din baza de date a site-ului și, prin urmare, încă puteau fi accesate de utilizatori din întreaga lume. Curtea Penală din Ankara a menținut această decizie.

Motivarea și soluția Curții

Curtea de la Strasburg a considerat mai întâi necesar să se stabilească dacă reclamanții au avut statutul de victimă în conformitate cu Convenția. În acest sens, CEDO a menționat că profesorii „au folosit în mod activ YouTube în scopuri profesionale”, inclusiv prin descărcarea sau accesarea de clipuri utilizate în activitatea lor științifică. Mai mult, curtea a mai notat că YouTube reprezenta o platformă importantă de comunicare și că măsura de blocare excludea accesul la informații specifice care nu puteau fi accesate prin alte mijloace. În plus, instanța europeană a estimat, de asemenea, că YouTube este o platformă care „permite apariția unui jurnalism cetățenesc ce permite publicarea de informații ignorate de mass-media tradiționale”.

Așadar, Curtea a admis că, în speță, YouTube reprezenta un mijloc important prin care reclamanții își puteau exercita dreptul de a primi și a comunica informații sau idei și astfel

aceștia puteau pretinde în mod legitim că au fost afectați de măsura de blocare chiar dacă nu au fost vizați în mod direct de aceasta. În opinia curții de la Strasbourg, măsura de blocare ar putea constitui o ingerință a unei autorități publice în exercitarea drepturilor garantate de articolul 10.

Curtea a observat că ordinul de blocare a fost impus în conformitate cu art. 8 alin. (1) din Legea nr. 5651. Astfel, aceasta a reiterat în această privință că, în hotărârea sa în cauza *Ahmed Yildirim c. Turciei* (nr. 3111/10) a constatat deja că Legea nr. 5651 nu autoriza blocarea accesului la întreg site-ul de internet pe seama unuia dintre conținuturile sale. În conformitate cu art. 8 alin. (1), un ordin de blocare putea fi impus numai pentru o publicație specifică în cazul în care existau motive de a suspecta o infracțiune.

Astfel, s-a constatat că, în cazul de față, nu a existat nicio prevedere legislativă care să permită instanțelor din Ankara să impună o măsură de blocare privind accesul în totalitate la YouTube, așadar ingerința nu a îndeplinit condiția legalității cerute de Convenție și reclamații nu s-au bucurat de un grad suficient de protecție, chiar dacă nu au fost direct vizați de aceasta”, au conchis judecătorii de la Strasbourg. Ca urmare, art. 10 din Convenție a fost încălcat.

Dreptul la viață privată și de familie

Art. 8 din Convenție

Cameră, Hotărârea din 1 decembrie 2015

Brito Ferrinho c. Portugaliei

Situația de fapt

Reclamanta, născută în 1969, domiciliază în Faro și practică profesia de avocat. La o dată neprecizată, administrația fiscală a procedat la controlul contabilității societății de avocați de care aparține aceasta. După ce s-a dovedit că Reclamanta nu plătitese taxa pe valoarea adăugată aferentă onorariilor percepute în cursul anilor 2005 și 2006, administrația fiscală a cerut reclamantei să prezinte extrasele contului său bancar personal, cerere la care ea s-a opus invocând secretele profesional și bancar.

Pe data de 18 septembrie 2009, reclamanta a fost pusă sub acuzare și audiată. Ea a recunoscut că plățile onorariilor sale fuseseră făcute în contul său bancar personal și nu în contul societății de avocați. Totuși, ea a refuzat să prezinte extrasele de cont bancar solicitate pe motiv că avea obligația să păstreze secretul profesional. Ea a invocat de asemenea secretul bancar.

Printr-o cerere din data de 30 octombrie 2009, parchetul a cerut judecătorului de instrucție penală să deschidă un incident de procedură care să vizeze ridicarea secretului profesional (*incidente de quebra do segredo profissional*), conform art. 135 § 3 din Codul de procedură penală („CPP”). Astfel, pe 12 ianuarie 2010, secțiunea penală a Curții de Apel din Évora și-a pronunțat decizia. Ea a estimat că refuzul reclamantei de a oferi accesul la contul său bancar personal era legitim având în vedere secretul profesional și cel bancar, însă că interesul public trebuia să prevaleze asupra interesului personal. Reclamanta a contestat decizia Curții de Apel, denunțând lipsa de competență a secției penale a curții de apel de a se pronunța asupra problemei ridicate și absența consultării Baroului în cursul procedurii, cu încălcarea art. 135 § 4 din CPP și a art. 87 din statutul Baroului. Pe data de 9 iunie 2010, Consiliul Baroului din districtul Faro a respins o cerere care fusese depusă de reclamantă pentru a fi exonerată de

secretul profesional privind operațiunile efectuate în contul său bancar în 2006 în cadrul procedurii penale deschise împotriva sa, estimând că cererea sa nu era suficient de bine justificată. Curtea Supremă de Justiție a declarat apelul reclamantei inadmisibil. Printr-o ordonanță din 29 iulie 2011, Parchetul a întrerupt procedura penală inițiată împotriva reclamantei pentru fraudă fiscală. Astfel, fără a invoca nicio dispoziție a Convenției, reclamanta estimează că hotărârea curții de apel din Évora din data de 12 ianuarie 2010 prin care aceasta dispunea ridicarea secretului profesional pentru a permite consultarea extraselor conturilor sale bancare personale a adus atingere reputației sale de avocat.

Motivarea și soluția Curții

Curtea arată că jurisdicțiile interne nu au contestat că informațiile bancare erau acoperite de secretul profesional având în vedere mai ales faptul că reclamanta primise sumele transferate de clienții ei în contul bancar personal. Astfel ea reamintește că noțiunea de „viață privată” poate include activități profesionale sau comerciale (*Niemietz c. Allemagne*, 16 decembrie 1992, § 29, seria A nr. 251-B). De asemenea, ea acordă o importanță unică riscului de aducere atingere secretului profesional al avocaților deoarece acesta se bazează pe relația dintre avocat și clientul său, concluzionând astfel că prin consultarea extraselor conturilor bancare ale reclamantei s-a realizat o imixtiune în dreptul său la respectarea secretului profesional, care se încadrează în viața privată. Instanța europeană a mai precizat că o imixtiune încalcă articolul 8 din Convenție, cu excepția cazului în care „este prevăzută de lege”, îndreptată spre unul sau mai multe scopuri legitime privind paragraful 2 și „necesară, într-o societate democratică” pentru a-l sau a le atinge. Curtea notează ca ingerința a avut temei juridic (articolul 135 din Codul de procedură penală) și a urmărit un scop legitim, și anume, prevenirea criminalității, în sensul art. 8 § 2 din Convenție. Instanța europeană mai constată, de asemenea, că, pentru a putea obține informațiile căutate în cadrul procedurii penale deschise contra reclamantei, curtea de apel din Évora a dispus ridicarea secretului profesional bazându-se pe paragraful 3 al articolului 135 din CPP. 50.

Conform jurisprudenței constante a Curții, noțiunea de „necesitate” implică o ingerință bazată pe o nevoie socială imperioasă și, în special, proporțională cu scopul legitim urmărit. Curtea reamintește, de asemenea, că protecția secretului profesional legat de corespondențele dintre un avocat și clientul său este, în special, corolarul de drept că acesta din urmă nu poate contribui la propria sa încredințare

Curtea a observat că procedura de ridicare a confidențialității profesionale s-a desfășurat în fața unei autorități judiciare, dar fără participarea reclamantei. Reclamanta nu a cunoscut faptul că secretul profesional și cel bancar au fost ridicate până când a primit decizia Curții de Apel Evora din 12 ianuarie 2010. Prin urmare, ea nu a fost implicată în procedură vreodată și nu a putut astfel să-și prezinte în niciun fel argumentele.

Curtea a mai notat că articolul 135 § 4 din CPP și art. 87 § 4 din statutul Baroului prevăd consultarea Baroului în cadrul procedurii care vizează ridicarea secretului profesional. Totuși, în acest caz, trebuie constatat că Asociația Barourilor nu a fost solicitată. Curtea estimează că respingerea cererii formulate de reclamantă la Consiliul Baroului din districtul Faro este lipsită de importanță, legea internă prevăzând, referitor la consultare, ca ea să fie solicitată din oficiu de judecătorul însărcinat cu procedura. Chiar dacă, în ceea ce privește jurisprudența internă, un aviz al Baroului n-ar fi avut un efect obligatoriu, Curtea estimează că intervenția unui organism independent era necesară în acest caz având în vedere că informațiile solicitate erau acoperite de secretul profesional.

În ceea ce privește „controlul efectiv” asupra măsurii în litigiu, Curtea a constatat că apelul reclamantei la Curtea Supremă prin care contesta decizia Curții de Apel Evora nu a fost examinat pe fond întrucât Curtea Supremă a considerat că reclamanta nu avea posibilitatea de a ataca acea hotărâre.

Curtea a constatat că simplul fapt de a declara apelul reclamantei inadmisibil nu satisface cerința „controlului efectiv” prevăzută de articolul 8 din Convenție. Curtea reamintește totuși că nu are sarcina să se substituie jurisdicțiilor interne deoarece este de datoria primului șef al autorităților naționale, în special al curților și tribunalelor, să interpreteze legislația internă, însă acest lucru nu împiedică nicidecum instanța europeană să considere că simplul fapt că recursul reclamantei fusese declarat inadmisibil de către Curtea Supremă nu îndeplinea cerința unui „control efectiv” impusă de articolul 8 din Convenție. Reclamanta n-a dispus așadar de niciun recurs pentru a contesta măsura litigioasă.

Având în vedere lipsa garanțiilor procedurale și a controlului judiciar efectiv asupra măsurii în discuție, Curtea a considerat că autoritățile portugheze nu au reușit să găsească un echilibru just între interesul general și nevoia de protecție a dreptul reclamantei la respectarea vieții sale private. Așadar există o încălcare a articolului 8 din Convenție.

Libertatea de exprimare

Art. 10 din Convenție

Cameră, Hotărârea din 3 decembrie 2015

Prompt c. Franței

Situația de fapt

Reclamantul, Paul Prompt, cetățean francez, născut în 1926 și rezident în Paris, a fost avocatul care l-a reprezentat pe Bernard Laroche, văr cu Jean-Marie Villemin, tatăl lui Grégory Villemin, un băiat de patru ani al cărui cadavru a fost găsit într-un râu la 16 octombrie 1984. A doua zi după ce corpul copilului a fost găsit, Jean-Marie Villemin a primit o scrisoare anonimă în care se afirma cine este responsabil pentru crimă și care atesta că aceasta a fost un act de răzbunare. Bernard Laroche a fost acuzat de crimă, în noiembrie 1984. La 29 martie de 1985 Jean-Marie Villemin l-a împușcat mortal Bernard Laroche la el acasă.

În iulie 1985, Christine Villemin, mama lui Grégory Villemin, a fost acuzată că și-ar fi omorât copilul, dar acuzațiile au fost retrase în februarie 1993. La 17 februarie 2007, domnul Prompt a publicat o carte intitulată „Cazul Grégory: Și-au spus instanțele ultimul cuvânt?”. Domnul și doamna Villemin au introdus o acțiune pentru defăimare împotriva reclamantului, a redactorului și a editurii cu privire la 28 de pasaje din carte.

Tribunalul a constatat că două dintre pasajele din carte îl calomniau dl. Villemin prin faptul de a-l suspecta pe acesta că a vrut să omoreze un alt personaj-cheie din caz și de a-l ucide pe Bernard Laroche în fața fiului acestuia și l-a condamnat pe reclamant la plata a 5500 de euro, solicitând ca la fiecare republicare a cărții sau nouă ediție să fie inclus un anunț judiciar.

Curtea de Apel a menținut hotărârea pronunțată de tribunal cu privire la cele două pasaje din carte pe care acesta din urmă le-a găsit a fi calomnioase. În opinia Curții de Apel din Paris, era incontestabil că reclamantul a urmărit un scop legitim în scrierea și publicarea unei cărți destinată a prezenta publicului punctul de vedere al avocatului familiei Laroche. Curtea

de Apel a constatat că prin a-l suspecta pe Jean-Marie Villemin de încercarea de a comite o crimă cu premeditare, reclamantul a făcut o acuzație imprudentă și, prin urmare, nu se poate considera a ca acționat cu bună credință. Curtea a obligat reclamantul, redactorul și editura să plătească 9.000 de euro dlui Villemin și 4.500 de euro dnei Villemin, și să publice un anunț judiciar în orice retipărire sau ediție nouă a cărții.

Invocând art. 10 din Convenție, reclamantul s-a plâns astfel de încălcarea dreptului său la libertatea de exprimare.

Motivarea și soluția Curții

Curtea a observat că hotărârea împotriva reclamantului pentru calomnie a fost dată ca urmare a publicării cărții sale. Prin urmare, el ar putea pretinde că a fost victima unei restricții privind exercitarea libertății de exprimare. Curtea a constatat că această restricție a fost „prevăzută de lege” conform art. 29 și 32 din Legea privind libertatea presei din 29 iulie 1881 și că a urmărit unul dintre scopurile legitime menționate în al doilea paragraf al art. 10 al Convenției, și anume „protecția reputației sau a drepturilor altora”.

Instanța europeană a notat că reclamantul și-a exprimat opiniile privind un aspect de interes general, având în vedere nivelul de atenție publică în cazul Gregory și problemele ridicate cu privire la funcționarea sistemului de justiție. Curtea a mai constatat că reclamantul a contestat faptul că instanțele judecătorești naționale au considerat că a afișat o lipsă de prudență – ce a condus la concluzia că nu a acționat cu bună-credință și la hotărârea pronunțată împotriva lui – susținând că domnul Villemin a intenționat să ucidă un alt personaj-cheie în cazul respectiv și că l-a ucis Bernard Laroche în fața fiului său. Totuși, Curtea a observat că hotărârea Curții de Apel din Paris a motivat amănunțit aceste aspecte. O serie de factori arată că instanțele judecătorești naționale au examinat cu atenție cazul reclamantului și au cântărit în mod corespunzător interesele aflate în joc. Hotărârea Tribunalului a cuprins un rezumat detaliat al cărții reclamantului și, după examinarea cazului, instanțele judecătorești naționale au constatat că doar două pasaje din cartea sa sunt calomnioase. În ceea ce privește aceste două pasaje, Curtea de Apel din Paris a acceptat că reclamantul a urmărit un scop legitim și și-a exprimat punctul de vedere fără nici o animozitate personală față de domnul și doamna Villemin. Aceasta a ajuns la constatarea calomniei numai din cauza lipsei de precauție în comentariile autorului.

Curtea a apreciat în cazul de față că principiul conform căruia un grad de lipsă de moderație este lăsat în exprimarea opiniilor pe o chestiune de interes general, nu poate fi în mod valabil invocat pentru a justifica o afirmație, bazată pe o simplă ipoteză, că cineva a intenționat să comită o crimă, sau o referință la condițiile de fapt ce nu a fost confirmată de probele din dosar.

În cele din urmă, Curtea a observat că reclamantului nu i-a fost impusă o sancțiune penală, ci doar a fost obligat, în solidar cu redactorul și editura, să plătească 9.000 de euro daune. Instanțele au dispus publicarea unui anunț judiciar, având grijă să se impună această cerință numai pentru retipăririi sau noi ediții ale cărții. Acest lucru nu a dus la retragerea cărților deja publicate și nu a împiedicat cartea să fie republicată, cu condiția ca anunțul să fie inclus.

Curtea a considerat că instanțele judecătorești naționale, în ciuda marjei de apreciere limitate de care s-au bucurat, au avut dreptul să considere că ingerința în dreptul reclamantului la libertatea de exprimare a fost necesară într-o societate democratică pentru protecția reputației sau a drepturilor altora.

În consecință, instanța europeană a conchis ca nu a existat o încălcare a art. 10 din Convenție.